

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЗВО «ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА АКАДЕМІЯ ІВАНА
ЗОЛОТОУСТОГО»**

Факультет гуманітарних наук

Кафедра богослов'я

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛІТУРГІЙНЕ БОГОСЛОВ'Я

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Затверджено на засіданні кафедри богослов'я,
Протокол № 2 від 13 вересня 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Програмні компетентності
5. Програмні результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Літургійне богослов'я
Викладач (-і)	Гоголь Василь Васильович – кандидат наук з богослов'я, доцент, завідувач кафедри богослов'я
Контактний телефон Викладача	+38-0342-72-47-30 (роб.)
Е-mail викладача	basilio_ua@yahoo.it
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки 2.1 Блок обов'язкових дисциплін
Обсяг дисципліни	300 год., 10 кредитів ECTS.
Посилання на сайт дистанційного навчання	ifaiz.edu.ua/novyny/967-sylabusy-kb-bak.html
Консультації	вівторок, о 15.40-17.00 год
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Літургійне богослов'я» належить до блоку обов'язкових предметів циклу професійної підготовки бакалаврів зі спеціальності 041 – Богослов'я та містить чіткий алгоритм поєднання лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів – для теоретичного здобування знань про буття літургійної системи, яка генерується християнською церковною спільнотою.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни «Літургійне богослов'я» є закріплення, розширення та поглиблення знання у майбутніх фахівців ступеня вищої освіти «Бакалавр» основних аспектів буття літургійної системи, яка генерується християнською церковною спільнотою.</p> <p>Дисципліна «Літургійне богослов'я» послідовно поділяється на три частини, кожна з яких має свої завдання та передбачає здобуття відповідних компетентностей, а саме:</p> <p>Частина 1. «Літургійне богослов'я: вступ»;</p> <p>Частина 2. «Літургіка Євхаристії»;</p> <p>Частина 3. «Літургійне богослов'я: Святі Таїнства».</p> <p>Основне завдання літургійного богослов'я, як науки, полягає в побудові системи та пояснення того що відбувається у храмі.</p> <p>Засвоєння частини 1 «Літургійне богослов'я: вступ» передбачає досягнення наступних навчальних завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> * показати походження та розвиток літургійного богослов'я, вказати, що становить його незмінну основу; * за допомогою Святого Письма та християнської традиції, відтворити та пояснити все те що відбувається у храмі під час Святої Літургії та інших богослужінь; * продемонструвати знання найважливіших засад, фактів, літургійно-обрядових позицій і процесів у східному християнстві; * показати вміння відтворити літургійні процеси під час богослужінь; давати об'єктивну характеристику богослужбовим речам; * вміти пояснити походження та значення священничих риз, внутрішньої та зовнішньої побудови храму. <p>У результаті вивчення частини 1 «Літургійне богослов'я: вступ» студент має набути таких компетентностей:</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – матеріал, пов'язаний з літургією латинського, грецького та інших церковних обрядів; – основні відомості про походження, історичний розвиток та особливості літургії Української Греко-Католицької Церкви; 	

- матеріал, пов'язаний зі змістом та функціонуванням літургійного богослов'я;
- зміст і канонічно-богословські наслідки літургійного богослов'я;
- літургійні норми, в основу яких покладені не абстрактні схеми, що раціоналістично виводяться з апіорних принципів, а ті норми, які збігаються з традицією Древньої Церкви – Правилами Апостолів, Соборів й Отців;
- функції та зміст літургійного богослов'я в християнській релігійно-культовій діяльності;
- характерні риси обрядів окремих помісних Церков;
- роль і особливості складових літургійного богослов'я в українському християнстві;
- критичний аналіз існуючої літургійної системи, критерієм для якої є, з одного боку, канони, а з іншого – реальні обставини сучасного життя;
- основні положення літургійного богослов'я і його загальноцерковні та суспільні наслідки;
- роль літургійного богослов'я у розв'язанні церковно-суспільних і проблем сучасності.

вміти:

- застосувати знання літургійного богослов'я у практичній пастирській, освітньо-виховній та культурній діяльності;
- володіти історичним, богословським та релігієзнавчим інструментом для розпізнавання особливостей і форм літургійної діяльності Церкви;
- орієнтуватися в літургійно-обрядовій доктрині Східної Церкви та інших християнських церков;
- розпізнавати значення і місце літургійного богослов'я в сучасному міжконфесійному екуменічному діалозі, зокрема в Україні, для його поглиблення між основними українськими християнськими конфесіями;
- застосовувати знання про обрядову суть літургійного богослов'я при вивченні інших богословських предметів, які розглядають як теоретичні, так і прикладні питання;
- вміти тлумачити та застосовувати з просвітницькою метою знання про літургійне богослов'я Церкви;
- застосовувати набуті практичні знання у практичній діяльності, враховуючи конфесійні особливості сучасної України;
- характеризувати з літургійно-обрядових позицій засадничі складові літургії Східної Церкви;
- застосовувати знання про християнське літургійне богослов'я для реалізації екуменічного міжконфесійного діалогу, зважаючи на сучасний стан релігійної карти України;
- вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про зміст та сутнісне наповнення літургійного богослов'я.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення частини 1 «Літургійне богослов'я: вступ»:

- Здатність до критичного розуміння сучасної історико-богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння літургійних питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними літургійними та богословськими моделями, системами, традиціями;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

Засвоєння частини 2 «Літургіка Євхаристії» передбачає досягнення наступних навчальних завдань:

* детально ознайомитися із структурою Служби Божої та особливостями звершення анафори у різних літургійних традиціях, як в історичній ретроспективі, так і в сучасних богослужбових реаліях;

* практичне застосування отриманих знань, як у рамках аудиторного заняття на семінарах, так і в літургійній практиці.

У результаті вивчення частини 2 «Літургіка Євхаристії» студент має набути таких компетентностей:

знати:

- основні історичні віхи розвитку євхаристійної анафори у різних літургійних традиціях;
- характерні риси обрядів окремих помісних Церков;
- причини і особливості формування канону; історію і богословсько-біблійне осмислення євхаристійної традиції Церкви;
- уставні особливості звершення євхаристійного канону;
- уставні особливості звершення проскомидії;
- чинонаслідування і особливості здійснення літургії Передосвячених дарів;
- уставні особливості служб літургії Слова та літургії Жертви;

вміти:

- застосувати знання Літургіки Євхаристії у практичній пастирській, освітньо-виховній та культурній діяльності;
- аргументовано викласти богословсько-біблейське розуміння і історію появи будь-якого структурного елемента літургії, що вивчається в цьому курсі;
- скласти відповідно до богослужбового уставу чинонаслідування богослужіння Євхаристійного канону;
- аргументовано пояснити ті, або інші богослужбні статутні особливості у кожному окремому випадку.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення частини 2 «Літургіка Євхаристії»:

- здатність до критичного розуміння сучасної історико-богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння літургійних питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними літургійними та богословськими моделями, системами, традиціями;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

Засвоєння частини 3 «Літургійне богослов'я: Святі Таїнства» передбачає досягнення наступних навчальних завдань:

* пізнати свою власну літургійну традицію та інші літургійні традиції, їх обрядову історію, їх тлумачення, звільняючись від тих тенденційних стереотипів минулого, адже літургійне богослов'я як академічна дисципліна – доволі недавнє поняття у богослов'ї. Даний термін почали активно вживати у перших декадах після II Ватиканського Собору, водночас у всіх конфесіях.

* пізнати, що є спільного та відмінного між обрядовими традиціями. Зокрема вивчення тематики Святих Таїнств є надзвичайно змістовними та важливими для кожного студента богослова. Адже саме через Святі Таїнства уділяється Божа ласка. Тому для студентів важливо знати історію та саме значення кожної Тайни.

* під час виконання семінарських завдань студенти повинні продемонструвати знання найважливіших засад, фактів, літургійних традицій і позицію світовому

християнстві.

У результаті вивчення частини 3 «Літургійне богослов'я: Святі Таїнства» студент має набути таких **компетентностей**:

знати:

- основні відомості про походження, історичний розвиток та літургійні особливості кожного Святого Таїнства;
- матеріал, пов'язаний зі змістом та значенням Святих Таїнств;
- функції та зміст літургійного богослов'я в християнській релігійно-культовій діяльності;
- роль і особливості складових літургійного богослов'я в українському християнстві;
- критичний аналіз існуючої літургійної традиції;
- роль літургійного богослов'я у розв'язанні церковних і літургійних проблем сучасності.

вміти:

- застосувати знання літургійного богослов'я у практичній пастирській, освітньо-виховній та культурній діяльності;
- володіти літургійним, богословським та релігієзнавчим інструментом для розпізнавання особливостей і форм літургійної діяльності Церкви;
- орієнтуватися у літургійних аспектах Церкви та інших християнських церков;
- розпізнавати значення і місце літургійного богослов'я в сучасному міжконфесійному екуменічному діалозі, зокрема в Україні, для його поглиблення між основними українськими християнськими конфесіями;
- вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про літургійне богослов'я Церкви;
- застосовувати набуті практичні знання у практичній діяльності, враховуючи конфесійні особливості сучасної України;
- вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про зміст та сутнісне наповнення літургійного богослов'я.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення частини 3 «Літургійне богослов'я: Святі Таїнства»:

- Здатність до критичного розуміння сучасної літургійної проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- устанавлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними літургійними моделями, системами, традиціями;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

4. Програмні компетентності

У результаті вивчення дисципліни «Літургійне богослов'я» (код дисципліни за ОПП 2022 року – ППО-25) студент повинен отримати:

ЗК-5, 6, 9, ФК-1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

інтегральні компетентності:

ІК-1 Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі богослов'я

загальні компетентності:

ЗК-5 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК-6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК-9 Здатність працювати в команді;

фахові компетентності:

ФК-1 Здатність критично усвідомлювати історичну, культурну та соціальну значущість богословських традицій;

ФК-2 Здатність здійснювати аналіз текстів Святого Письма, священних текстів та богословської літератури із застосуванням методів богослов'я та інших наук;

ФК-4 Здатність аналізувати й характеризувати усталені та нові богословські традиції, богослужбові та релігійно-правові практики;

ФК-5 Здатність осмислювати актуальні проблеми в галузі богослов'я та визначати шляхи їх розв'язання;

ФК-6 Здатність критично усвідомлювати безперервність процесу богословських студій;

ФК-7 Здатність розуміти сукупність методів і проблем в різних галузях богословських досліджень;

ФК-8 Здатність до письмового та усного викладу богословських суджень;

ФК-9 Здатність застосовувати богословські знання в професійній діяльності та суспільному житті відповідно до віроповчальних та морально-етичних засад і принципів;

ФК-10 Здатність використовувати богословські знання та навички в практичній богослужбовій і пасторальній діяльності;

ФК-11 Здатність розпочинати і проводити діалог із виразниками різних богословських традицій та представниками суспільства.

5. Програмні результати навчання

У результаті вивчення дисципліни «Літургійне богослов'я» (код дисципліни за ОПП 2022 року – ППО-25) студент повинен отримати:

ПРН-8, 9, 10, 12, 13, 20

ПРН-8 Розуміти взаємозв'язки богословських традицій та їх роль в історичному і сучасному контексті;

ПРН-9 Розуміти специфіку усталених та нових богослужбових (літургійних), духовних (молитовних) та релігійно-правових практик богословських традицій;

ПРН10 Аналізувати першоджерела та наукові праці, визначальні для оформлення богословських традицій;

ПРН12 Застосовувати усні, письмові і візуальні способи передачі інформації;

ПРН13 Пояснювати основи, принципи і методи богослов'я та застосовувати їх у практичній діяльності;

ПРН20 Визначати взаємозв'язки між різними богословськими дисциплінами та застосовувати набуті знання і вміння у процесі формулювання способів вирішення богословських питань.

6. Організація навчання курсу			
<i>Обсяг навчальної дисципліни</i>			
Вид заняття	Загальна кількість годин 2-4 курси (2021, 2020, 2019, 2018) – 300 год. / 10 ЄКТС		
Лекції	2-4 курси (2021, 2020, 2019, 2018) – 150 год.		
семінарські заняття / практичні / лабораторні	2-4 курси (2021, 2020, 2019, 2018) – 75 год.		
індивідуальна робота	2-4 курси (2021, 2020, 2019, 2018) – 14 год.		
самостійна робота	2-4 курси (2021, 2020, 2019, 2018) – 64 год.		
<i>Ознаки навчальної дисципліни</i>			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язковий/ Вибірковий
1 курс (2021) – 3,4,5,6,7; 2 курс (2020) – 3,4,5,6,7; 3 курс (2019) – 3,4,5,6,7; 4 курс (2018) – 3,4,5,6,7.	041 Богослов'я	1 курс (2021) – 2,3,4, 2 курс (2020) – 2,3,4; 3 курс (2019) – 2,3,4; 4 курс (2018) – 2,3,4.	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки
<i>Тематика навчальної дисципліни</i>			
Тема		Кількість годин	
		Лекції	Практ. заняття
			Індивід. / Самост. робота
<i>II курс, 3-4 семестри</i>			
Змістовий модуль 1. Літургійне богослов'я: вступ			
ТЕМА 1. Загальний вступ до літургії. 1. Предмет літургії. 2. Історія літургії та її визначення. 3. Завдання літургії, як науки.		2	1
ТЕМА 2. Церква – Божий храм. 1. Історичне походження храму: старозавітні жертovníки, скинія, єрусалимський храм. 2. Символічне значення Церкви. 3. Положення церкви і архітектура. 4. Види церков, символіка куполів. 5. Архітектурні стилі будівництва церков.		2	1
ТЕМА 3. Внутрішній устрій церкви. 1. Поділ церкви. 2. Притвор, Храм вірних, Святилище, Іконостас. 3. Будова церкви і її посвячення. 4. Втрата посвячення і примирення.		2	1
ТЕМА 4. Святі речі та місця. 1. Каплиці, кладовища. 2. Печери, крипти, дзвони. 3. Знак Святого Хреста, Св. образи і хоругви. 4. Церковне світло, кадило, і кадіння.		2	1
ТЕМА 5. Церковний посуд, одяг та книги. 1. Церковний посуд, Посуд для Вечірньої з літією. 2. Інший посуд і речі до богослужінь і благословень. 3. Історія встановлення церковних риз. 4. Дияконські, священничі, єпископські ризи. 5. Тріодь, Октоїх, Мінея, Євангеліє та Апостол.		2	1

6. Книги прости і нотні.			
ТЕМА 6. Богослужіння у Святій Церкві. 1. Мета і форми богослужінь. 2. Складові частини богослужіння. 3. Церковне правило. 4. Ідея і мета церковного правила. 5. Значення обрядів та участь вірних.	2	1	- / 1
ТЕМА 7. Структура Літургійного дня. 1. Основні етапи розвитку Богослужінь Добового кола. 2. Поділ дня: вечірня, повечір'я, північна (полуночниця), утренняя, часи, обітниця. 3. Види та хід літургійного дня. 4. Молитва в Новому Завіті і юдаїзмі I столітті. 5. Храмові богослужіння. 6. Синагогальні богослужіння. 7. «Домашнє» молитовне правило.	2	1	- / 2
ТЕМА 8. Початки Літургійного року. 1. Зовнішня історія розвитку Літургійного року. 2. Що це Літургійний рік? 3. Що значить Індикт? 4. Початок Індикту — Новий Церковний рік. 5. Характер і зміст Літургійного року. 6. Внутрішня історія розвитку Літургійного року. 7. Хронологія. 8. Свята рухомі та нерухомі. 9. Тиждень. 10. Історичний розвиток Літургії. 11. Субота. 12. Неділя як день християнського культу. 13. Назва неділі. 14. Неділя як день відпочинку.	2	1	- / 2
ТЕМА 9. Свята. 1. Церковні свята. 2. Свята церковні великі. 3. Великі дванадесяті та не дванадесяті празники. 4. Церковні свята середні. 5. Поліелей. 6. Малі церковні свята. 7. Приналежності свят. 8. Передсвяття та посвяття. 9. Святкове облачення Церкви. 10. Освічення Церкви у великі празники. 11. Спів у великі празники. 12. Поклоніння в празники. 13. Помазання благословенним єлеєм в празники. 14. Святкова трапеза. 15. Слава. 16. Ранок після торжества. 17. Достойне заховування свят вірними. 18. Третя Заповідь Бога. 19. Наказ святкування Неділі 20. Початок та закінчення денного святкування християнина.	2	1	1 / 2

ТЕМА 10. Свята церковні загальні, Господські та Богородичні. 1. Назви свят Літургійного року. 2. Пасхальний (рухомий) цикл. 3. Великий піст. Чотиридесятниця. 4. Місячний (нерухомий) цикл: Господні свята. 5. Місячний (нерухомий) цикл: Богородичні свята.	2	1	- / 2
ТЕМА 11. Празники Господські незмінні. 1. Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста Господнього. 2. Христа Царя. 3. День Різдва Христового. 4. Різдвяний Піст. 5. Обрізання ГНІХ. 6. Богоявлення Господа Бога і Спаса Нашого Ісуса Христа. 7. Пасхальний цикл.	2	1	- / 2
ТЕМА 12. Наша Пасхальна історія. 1. Юдейська Пасха і християнський Великдень. 2. Вознесіння Господне. 3. П'ятидесятниця. 4. Свято Пресвятої Євхаристії. 5. Свято Найсолодшого Серця Ісуса. 6. Свято Преображення ГНІХ.	2	1	- / 2
ТЕМА 13. Виникнення і розвиток культу Богородиці. 1. Різдво Пресвятої Богородиці. 2. Покров Богородиці. 3. Вхід у Храм. 4. Свято Непорочного Зачаття. (Зачаття Пресвятої Богородиці св. Анною) 5. Свято Собор Пресвятої Богородиці. 6. Свято Стрітєння. 7. Сострадання Пресвятої Богородиці. 8. Положення Чесної Ризи Пресвятої Богородиці у Влахерні. 9. Положення Чесного Пояса Богородиці. 10. Успення Пресвятої Богородиці.	2	1	1 / 2
ТЕМА 14. Почитання Святих. 1. Коротка історія. 2. Що таке святість? 3. Чому мало святих у наш час? 4. Спонуки до почитання святих. 5. Наші обов'язок змагати до святості. 6. Богослужбові особливості. 7. Аналіз великих святих.	2	1	- / 1
ТЕМА 15. Питання способу дотримання Посту. 1. Історія розвитку посту на Сході та Заході. 2. Одноденні пости. 3. Багатоденні пости. 4. Звільнення від посту. 5. Посні дні в УГКЦ. 6. Сьогоднішній стан в ділянці посту.	2	1	1 / 2
Всього	30	15	5 / 24
<i>Література до зміст. модуля 1 – частина 1</i>			

III курс, 5-6 семестри

Змістовий модуль 2. Літургіка Євхаристії

ТЕМА 1. Установлення Літургії. 1. Термінологія. 2. Найменування Євхаристії. 3. Літургійні родини	2	1	- / -
ТЕМА 2. Євхаристія в апостольські часи та в період катакомбної Церкви. 1. Літургія апостольських часів. 2. Еволюція Служби Божої в II – III столітті. 3. Свята Літургія в IV столітті.	2	1	- / 1
ТЕМА 3. Розвиток Євхаристійного канону на християнському Сході. 1. Початки формування євхаристійного канону: перші літургійні приписи щодо звершення Євхаристії. 2. Літургійні приписи щодо звершення проскомидії на християнському Сході. 3. Літургійні приписи щодо звершення літургії Слова та літургії Жертви на християнському Сході.	2	1	- / 1
ТЕМА 4. Розвиток Євхаристійного канону на християнському Заході. 1. Період та особливості формування західного літургійного канону. 2. Структура західної літургії. 3. Літургійні приписи щодо звершення літургії Слова та літургії Жертви на християнському Заході.	2	1	- / 1
ТЕМА 5. Літургія візантійського обряду. 1. Обрядові типи Служби Божої. 2. Історичний розвиток Служби Божої візантійсько-слов'янського обряду.	2	1	1 / 1
ТЕМА 6. Авторство і походження літургії св. Івана Золотоустого. 1. Історична еволюція літургії св. Івана Золотоустого (V-XVII ст.). 2. Період первісної редакції Золотоустової літургії (V-VIII ст.)	2	1	- / 1
ТЕМА 7. Приготування священнослужителя. 1. Духовне та тілесне розположення священника. 2. Духовне розположення священника. 3. Тілесне розположення священника.	2	1	- / 1
ТЕМА 8. Молитви священнослужителя. 1. Молитви священника перед іконостасом. 2. Вхід священника до святого місця. 3. Вдягання священних риз. 4. Вмивання рук.	2	1	- / 1
ТЕМА 9. Проскомидія. 1. Назва Проскомидії. 2. Походження Проскомидії. 3. Розвиток Проскомидії.	2	1	- / 1
ТЕМА 10. Роль і завдання Проскомидії. 1. Місце й служитель Проскомидії.	2	1	- / 1

2. Обряди й тексти Проскомидії. 3. Поділ та план Проскомидії.			
ТЕМА 11. Літургія оглашених. 1. Походження назви. 2. Оглашенні та їх участь у Святій Літургії. 3. Внутрішній характер та зміст частини Святої Літургії	2	1	- / 1
ТЕМА 12. Літургія вірних. 1. Походження назви 2. Християни та їх участь у Святій Літургії. 3. Внутрішній характер та зміст другої частини Святої Літургії	2	1	- / 1
ТЕМА 13 Літургія Жертви. 1. Походження назви. 2. Вірні та їх участь у Святій Літургії. 3. Внутрішній характер та зміст третьої частини Святої Літургії	2	1	- / 1
ТЕМА 14. Літургія Передшеосвячених Дарів та огляд літургічних текстів. 1. Початки і розвиток Літургії Передшеосвячених Дарів. 2. Класичні коментатори. 3. Українські коментатори. 4. Візантійські тексти. 5. Слов'янські рукописи. 6. Українські тексти.	2	1	- / 1
ТЕМА 15. Розгорнутий огляд Літургії Передшеосвячених Дарів. 1. Короткі зауваги деяких особливостей літургії Передшеосвячених Дарів. 2. Обряд «Нехай направиться молитва моя». 3. Причастя.	2	1	- / 1
Всього	30	15	6 / 24
<i>Література до зміст. модуля 2 – частина 2</i>			
IV курс, 7 семестр			
Змістовий модуль 3. Літургійне богослов'я: Святі Таїнства			
ТЕМА 1. Вступна лекція про Святі Таїнства. 1. Термінологія слова «таїнство». 2. Число святих Таїнств. Сім. 3. Служителі Святих Таїнств.	4	2	- / 3
ТЕМА 2. Св. Таїнства Хрещення та Миропомазання. 1. Історія формування таїнства Хрещення. 2. Значення таїнства Хрещення. 3. Підготовка до Таїнства в сучасних умовах. 4. Історія формування таїнства Миропомазання. 5. Богословський зміст цього таїнства.	6	3	1 / 4
ТЕМА 3. Св. Таїнства Покаяння та Євхаристія. 1. Богословський зміст таїнства. Покаяння. Історія формування таїнства. 2. Виникнення та богословське трактування таїнства Євхаристії. 3. Історія чинопослідування причастя хворих.	6	2	1 / 4

4. Звершення чинопослідування Таїнства Покаяння.			
ТЕМА 4. Св. Таїнство Єлеопомазання 1. Підготовчі дії. 2. Обрядовий порядок. 3. Особливості сучасної практики.	4	2	- / 4
ТЕМА 5. Св. Таїнство Подружжя 1. Сутність християнського шлюбу. 2. Заручини 3. Вінчання 4. Порівняння обряду Подружжя у Східній та Західній Церкві.	4	2	- / 4
ТЕМА 6. Св. Таїнство Священства 5. Встановлення таїнства Священства 6. Богословський вимір Таїнства 7. Формування чину рукоположення. Зміст і символіка священнодійств дияконської хіротонії. 8. Історія встановлення чину. Духовний сенс священнодійства пресвітерської хіротонії. 9. Історія встановлення чину. Вчинення хіротонії та символічний сенс її священнодійств. Піднесення до гідності протодиякона, протоієрея, ігумена та архімандрита	6	4	1 / 6
Всього	30	15	3 / 25
<i>Література до зміст. модуля 3 – частина 3</i>			
Разом:	150	75	14 / 61

7. Система оцінювання курсу

У процесі вивчення дисципліни «Літургійне богослов'я» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне тестування та опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- оцінювання виконання КПЗ;
- ректорська контрольна робота;
- підсумковий екзамен;
- інше.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з навчальної дисципліни «Літургійне богослов'я» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту*:

Заліковий модуль 1 (поточне опитування)	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (оцінка за КПЗ)	Заліковий модуль 4 (письмовий екзамен)
15 %	25 %	20 %	40 %
тиждень (___)	тиждень (___)	тиждень (___)	

— для екзамену

Шкала оцінювання:

За шкалою	За шкалою	За національною	За шкалою ECTS
-----------	-----------	-----------------	----------------

академії № 1	академії № 2	шкалою	
9-10	90–100	Відмінно	A (відмінно)
8	85–89	Добре	B (дуже добре)
	75-84		C (добре)
7	65-74	Задовільно	D (задовільно)
6	60-64		E (достатньо)
3-5	35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-2	1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

8. Політика курсу

Політика щодо відвідування. Особиста присутність студента на лекціях та практичних заняттях у процесі вивчення дисципліни «Літургійне богослов'я» є обов'язковим компонентом оцінювання. Усі пропущені лекції та практичні (із занесенням у журнал відвідування студентів відмітки «н») необхідно здобувачам освіти відпрацювати, відповідно до правил навчального процесу в Академії. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, відраження, чи стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем навчальної дисципліни.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

9. Рекомендована література

Частина 1. «Літургійне богослов'я: вступ»

1. Вгору піднесім серця. Літургійно-молитовне життя Церкви. Львів : Свічадо, 2018. Т. 1. 176 с
2. Вгору піднесім серця. Церковний рік. Львів : Свічадо, 2018. Т. 2. 158 с.
3. Гарнокур Ф. Літургіка після II Ватиканського Собору. *В мирі Господу помолімся: до богослов'я літургії та християнської єдності*. Львів, 2004. С. 11–31.
4. Катехизм Католицької Церкви. Компендіум. Львів : Свічадо, 2020. 208 с.
5. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – Наша Пасха. Львів : Свічадо, 2011. 336 с.
6. Катрій Ю. Пізнай свій обряд. Львів : Свічадо, 2004. 472 с.
7. Луцик І. Я. Життя Святих. Львів : Свічадо, 2011. 800 с.
8. Матеос Х. Розвиток візантійської Літургії / пер. В. Рудейко. Львів : Свічадо, 2008. 60 с.
9. Ми йдемо з Христом. Катехизм для молоді. Львів : Свічадо, 2021. 228 с.
10. Новаковський П. Літургійна проблематика в міжконфесійній полеміці після Берестейської унії (1596–1720). Львів, 2005. 113 с.

11. Петрович М. Літургійне богослов'я в українському контексті. URL: <http://theologia.ucu.edu.ua/uk/bogoslovski-praci/210-myhajlo-petrovych-liturgijne-bogoslovja-v-ukrajinskomu-konteksti> (дата звернення: 15.11.2021).
12. Рудейко В. Христос посеред нас: Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції. Львів : УКУ, 2015. 284 с.
13. Тафт Р. Візантійський обряд: Коротка історія / перекл. Р. Скакун. Львів : УКУ, 2011. 136 с.
14. Шульц Г.-Й. Візантійська Літургія: свідчення віри та значення символів / пер. з нім. С. Матіяш. Львів, 2002. 104 с.
15. Александр Шмеман. Введение в литургическое богословие. 30 с.

Частина 2. «Літургіка Євхаристії»;

1. Алфеев И. Православие. Москва : Издательство Сретенского монастыря, 2009. Т. 2.
2. Аранц М. Око церковное. Переработка опыта ЛДА 1978 г. История Типикона. Москва, 1999. 58 с.
3. Богослужение. *Православная энциклопедия*. Москва : Церковно-научный центр «Православная Энциклопедия», 2004. Т. 5. С. 536–542.
4. Булгаков С. Настольная книга для священно-церковно-служителя. Москва, 1993.
5. Всенощное бдение. *Православная энциклопедия*. Москва : Церковно-научный центр «Православная Энциклопедия», 2006. Т. 9. С. 668–680.
6. Вульфенден Г., Желтов М. С. Вечерня. *Православная энциклопедия*. Москва : Церковно-научный центр «Православная Энциклопедия», 2005. Т. 8.
7. Гаслов И. Православное богослужение. Практическое руководство для клириков и мирян. Санкт-Петербург, 1996.
8. Георгиевский А. Чинопоследование Божественной Литургии. Нижний Новгород, 1995.
9. Дмитриевский А. Историческое, догматическое таинственное изъяснение Божественной Литургии. Москва, 1993.
10. Желтов М. Ектения. *Православная энциклопедия*. Москва : Церковно-научный центр «Православная Энциклопедия», 2006. Т. 18. С.248–251.
11. Кашкин А. С. Устав православного богослужения: Учебное пособие по Литургии. Саратов : Издательство Саратовской епархии, 2010. 687 с.
12. Керн К. Евхаристия (из чтений в Православном Богословском институте в Париже). Москва, 1999.
13. Керн К. Литургия. Гимнография и эртология. Москва, 1997.
14. Красовицкая М. С. Литургия. Москва : ПСТГУ, 2007.
15. Матеоса Х., Тафт Р. Развитие византийской литургии. Киев : Quo Vadis, 2009. 128 с.
16. Настольная книга священнослужителя. Москва : Издательство Московской Патриархии, 1992. Т. 1. 536 с.
17. Настольная книга священнослужителя. Москва : Издательство Московской Патриархии, 2004. Т. 4. 542 с.
18. Неаполитанский А. Церковный устав в таблицах. Москва, 1994.
19. Никольский К. Пособие по изучению устава богослужения Православной Церкви. Москва, 1995.
20. Никулина Е. Н. Богослужебный устав и гимнография. Учебное пособие для студентов ФДО. Москва, 2005.
21. Розанов В. Богослужебный устав Православной Церкви. Москва, 1994.
22. Румовский В. Новая скрижаль или объяснение о Церкви, о литургии и о всех службах и утварях церковных. Почаев : Издательство Свято-Успенской Почаевской лавры, 2005.
23. Скабалланович М. Толковый Типикон. Объяснительное изложение Типикона с историческим введением. Москва, 2004.

24. Субботин К. Руководство к изучению устава богослужения Православной Церкви. Санкт-Петербург, 1994.
25. Тафт Р. Ф. Византийский церковный обряд. Краткий очерк / пер. с англ. А. А. Чекаловой; редакция русского перевода и предисловие В. М. Лурье. Санкт-Петербург : Алетейя, 2000. 160 с.
26. Уайбру Х. Православная литургия: Развитие евхаристического богослужения византийского обряда. Москва : Издательство ББИ, 2008. 226 с.
27. Успенский Н. Д. Византийская литургия: историко-литургические исследования. Анафора: опыт историко-литургического анализа. Москва : Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2006. Т. 2. 592 с.
28. Успенский Н. Д. Православная Вечерня. Чин Всенощного бдения. Москва : Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2004. Т. 1. 480 с.
29. Успенский Н. Д. Православная Литургия: историко-литургические исследования. Праздники, тексты, устав. Москва : Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2007. Т. 3. 432 с.
30. Успенский Н. Д. Христианская православная утренняя: историко-литургический очерк. 1952.
31. Шмеман А. Введение в литургическое богословие. Киев : Пролог, 2013.

Частина 3. «Літургійне богослов'я: Святі Таїнства»

1. II Ватиканський Собор. Конституція про святу літургію.
2. Дмитриевский А. А. Богослужение в Русской Церкви в XVI веке, часть I: Службы круга седмичного и годичного и чинопоследования таинств. Казань, 1884.
3. Дмитриевский А. А. Богослужение в Русской Церкви за первые пять веков. *Православный собеседник*. Казань, 1882. Вип. 2. С. 166–183; Вип. 3. С. 252–296; Вип. 9. С. 346–373; Вип. 10. С. 149–167; Вип. 12. С. 372–394; 1883. Вип. 7–8. С. 345–374; Вип. 10. С. 198–229; Вип. 12. С. 470–485.
4. Пентковский А. М. Студийский устав и уставы студийской традиции. *Журнал Московской Патриархии*. 2001. № 5.
5. Пентковский А. М. Типикон патриарха Алексия Студита в Византии и на Руси. Москва, 2001.
6. Пападопуло-Керамевс. А. *Ανάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*. Πετροπολις, 1894. Т. 2.
7. Шмеман. А. Символы и символизм византийской литургии. Библиотека Якова Кротова. URL: http://krotov.info/libr_min/25_sh/me/man_35.html (дата звернення: 26.05.2023).
8. Рудейко В. «Христос посеред нас».
9. Рудейко В. Служіння архиерея у богослужбах добового кола. *Богословія*. № 71. 2010–2011.
10. Рудейко В. Часословза канонем лаври святого отця нашого Сави: Впровадження. Переклад. Коментарі. Львів, 2016.
11. Рудейко В. «Христос посеред нас»: Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції. Львів, 2015. С. 99–108.
12. Велковская Е., Паренти С. Евхологий Барберини гр. 336 / пер. з італ. С. Головановой; ред. Е. Велковской, М. Живовой. Омск, 2011.
13. Диаковский Е. Последование ночных часов (Чин 12 псалмов). ТКДА 2. 1909.
14. Мансветов И. Д. Церковный устав (Типик), его образование и судьба в Греческой Русской Церкви. Москва, 1885.
15. Дольницький І. Типікь Церкве Руско-КаФоліческія. Львовь, 1899.
16. Сkochиляс І. Галицька (Львівська) епархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус. Львів, 2010 — Івано-Франківськ, 2007.

17. Онищук І. Замоїський Синод 1720 р.: історично-юридичний аналіз рішень та постанов.
18. Інструкція застосування літургійних приписів ККСЦ.
19. Кекелизде К. Иерусалимский Канонарь VII века: Грузинская версия. Тифлис, 1912.
20. Королевський К. Рим і обрядово-літургійні дискусії у патріаршій київській вселенській церкві між двома світовими війнами. Львів, 2002.
21. Щеголева Л. И. Путятин минея (XI в.) в круге текстов и истолкования. 1–10 мая. Москва, 2001.
22. Лисицын М. А. Первоначальный славяно-русский Типикон : историко-археологическое исследование. Санкт-Петербург, 1911.
23. Арранц М. Как молились Богу древние византийцы. Суточный круг богослужения по древним спискам византийского евхология. Ленинград, 1979.
24. Арранц М. Молитвы и псалмопение по константинопольскому песенному последованию : дополнение к диссертации СПб Духовной Академии. Рим, 1978.
25. Арранц М. Молитвы и псалмопение по константинопольскому песенному последованию: дополнение к диссертации Санкт-Петербургской Духовной Академии. Рим, 1997.
26. Скабалланович. Н. Толковый Типикон: Объяснительное изложение Типикона с историческим введением. Киев. 1910.
27. Крокош М. Замоїський Синод – оновлення чи тупик?. 2009. Патріархат 5. С. 26
28. Балашов Н. На путик литургическому возрождению. Москва, 2000.
29. Красносельцев. Ф. Богослужение Иерусалимской Церкви в конце IV века. Православный собеседник 3 (1888) С. 350-384;
30. Першелатинське видання див.: Synodus provincialis ruthenorum habita in civitate Zamosciae anno MDCCXX. Romae 1724; руською мовою: Додаток до чинностей і рішень Руского Провінційального Собора в Галичині отбувшого ся во Львові в р. 1891. Львів 1897.
31. Постанови Патріаршого Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що проходив у м. Львові – Брюховичах від 13 до 20 вересня 2006 року Божого.
32. С. Паренті. Молячись у православній традиції. Часослов Великої церкви: Теми євхологіона та літургійні структури. Світло єси, Христе. Богослужіння добового кола. Антологія досліджень упоряд. Е. Квінлан, В. Рудейко. Львів 2012.
33. Фрєйсхов. Р. Двенадцати псалмов. Православная энциклопедия (<http://www.pravenc.ru/text/171470.html>).
34. Синод єпископів УГКЦ. Пастирське послання «Про літургійні питання» від 8 лютого 2007 року Божого // RISU: Релігійно-інформаційна служба України (http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/ugcc_doc/33932).
35. Софрон Мудрий. Провінційний Синод у Замості 1720 р. Б. Постанови / перекл. Іван Козовик; ред. Ігор Пелехатий. Івано-Франківськ 2006.
36. Афанасьєва. Т. Особенности последования литургий Иоанна Златоуста и Василия Великого в древнерусских служебниках XIII–XIV вв. Ruthenica 6 (2007)
37. Х. Матеос. Витоки часослова. Світло єси, Христе.
38. Юрій Федорів. Замоїський Синод 1720 р. Богословія 43 (1972) С. 5-71;
39. «Didache»: Zwölf-Apostel-Lehre. «Traditio Apostolica»: Apostolische Überlieferung перекл. і вид. G. Schöllgen. W. Geerlings [= Fontes Christiani, 1]. Freiburg 1991.
40. A. Lingas. Festal Cathedral Vespers in Late Byzantium Orientalia Christiana Periodica (1997)
41. A. Longo. Il testo integrale della Narratione degli abati Giovanni e Sofronio attraverso le Hermeneiai di Nicone // Rivista di studi bizantini e neoellenici 12-13 (1965–1966)
42. A. Schmemmann. Introduction to Liturgical Theology. Crestwood, NY 1996.
43. Egeria. Itinerarium. Reisebericht. Mit Auszügen aus Petrus Diaconus. De Locis Sanctis Die Heiligen Stätten / перекл. G. Röwekamp [Fontes Christiani, 20]. Freiburg 1995.

44. J. Mateos (ред.). Le Typicon de la Grande Église. Ms. Sainte-Croix no 40, Xesiècle. Introduction, texte critique, traduction et notes (OCA, 165-166). Rome 1962–1963.
45. Le Typicon de la Grande Église. Ms. Sainte-Croix no 40, Xesiècle. Introduction, texte critique, traduction et notes / ред. J. Mateos [= Orientalia Christiana Analecta, 165-166]. Rome 1962–1963.
46. O. Strunk. The Byzantine Office at Hagia Sophia // *Dumbarton Oaks Papers* 9-10 (1955–1956)
47. P. Galadza. The Theology and Liturgical Work of Andrei Sheptytsky, с. 316-349.
48. P. Meyendorff. The Liturgical Reforms of Peter Moghila: a New Look // *St. Vladimir's Theological Quaterly* 29:2 (1985) 101-114.
49. S. Froyshov. The Cathedral-Monastic Distinction Revisited. Part I: Was Egyptian Desert Liturgy a Pure Monastic Office // *Studia Liturgica* 37 (Boston 2007)

Гоголь Василь Володимирович,
кандидат наук з богослов'я, доцент
завідувач кафедри богослов'я